

EDITORIAL

KONFLIKTNÍ HRANICE V POSTSOVĚTSKÉM PROSTORU

Rozpad Sovětského svazu na počátku devadesátých let 20. století s sebou přinesl řadu konfliktů, jejichž společným jmenovatelem byly rozdílné představy o podobě a průběhu nových státních hranic. Na politické mapě světa se sice objevilo patnáct nových nezávislých států v hranicích bývalých svazových republik, o nezávislost se však hlásily i další, ve svazové hierarchii nižší politické jednotky. Zatímco některé z těchto separatistických konfliktů se podařilo urovnat mírovým způsobem (Tatarstán či Gagauzsko), jiné z nich přerostly ve více či méně zničující válečné střety. Vzniklo tak několik mezinárodně neuznávaných de facto států, z nichž některé sice již zanikly (Čečensko), jiné však přetrvávají do současnosti (Abcházie, Jižní Osetie, Náhorní Karabach, Podněstří). Do těchto konfliktů se přitom zapojovaly nejen ty státy, od nichž se příslušná území hodlala odtrhnout, ale i třetí strana konfliktu, jíž ve většině případů byla Ruská federace.

Konflikty o průběh a podobu hranic v postsovětském prostoru nejsou zdaleka ukončeny ani více než čtvrtstoletí po rozpadu Sovětského svazu. Jsme svědky nejen přetrvávající existence mezinárodně neuznávaných či jen částečně uznávaných států, ale také reeskalace konfliktů dlouhodobě považovaných za zamrzlé (Jižní Osetie a Abcházie v roce 2008, Náhorní Karabach v roce 2016) nebo vzniku nových konfliktních zón, ať již Krymu, jehož území bylo v roce 2014 jednostranně anektováno Ruskou federací, či lidových republik Doněcké a Luhanské, vzniklých ve stejném období. S tím souvisí i posílení významu těch ruských geopolitických koncepcí, které tím či oním způsobem problematizují či zpochybňují buď průběh hranic Ruska s některými jeho sousedy, nebo samotnou jejich existenci coby nezávislých států.

Studie obsažené v monotematickém čísle *Konfliktní hranice v postsovětském prostoru* se zaměřují na některé dílčí aspekty těchto konfliktů o podobu a průběh hranic – a to od roviny mikroanalýzy některých konfliktů a jejich dílčích aktérů až po analýzu geopolitických koncepcí legitimizujících, či naopak vymezujících chování jednotlivých státních aktérů, zejména Ruské federace.

Stať autorů **Tomáše Hocha** a **Tato Khundadzeho**, která monotematické číslo otevírá, se zaměřuje na mikroanalýzu abcházského konfliktu, konkrétně pak na roli abcházské a gruzínské církve v jeho transformaci a v budování míru. Autoři vycházejí z primárních dat (z rozhovorů s církevními představiteli či z jejich veřejných projevů), na nichž přesvědčivě ukazují, že schopnost církve pozitivně se podílet na transformaci konfliktu a budování míru je velmi omezená. Příčiny lze dle obou autorů hledat zejména v pevném svázání církevních institucí s abcházskou, respektive gruzínskou identitou a dále v politizaci obou církví.

Druhá stať čísla, kterou napsal **Jaroslav Kurfürst**, stojí na pomyslném druhém konci posloupnosti analytických rovin. Autor se zaměřuje na dva geopolitické koncepty – ruský svět a neoeurasianismus –, které v ruském prostředí nabývají v posledních letech na významu a zároveň nabízejí určité integrační vize postsovětského prostoru. Pomocí metody kontrastu konceptů a na základě analýzy rozsáhlého souboru primárních ruskojazyčných dokumentů Jaroslav Kurfürst ukazuje, že oba koncepty jsou projevem ruského rozhodnutí neúčastnit se budování euroatlantických struktur, avšak odlišují se integračními vizemi, jež obhajují.

Třetí stať od **Vincence Kopečka** se spolu se statí následující nachází z hlediska analytických rovin mezi oběma předchozími. Text je založen na terénním výzkumu a rozhovorech s arménskými a náhorněkarabašskými politickými aktéry a zabývá se vztahem Arménie coby mezinárodně uznávaného státu a Náhorněkarabašské republiky coby mezinárodně

neuznávaného *de facto* státu, pro nějž je Arménie státem patronským. Vzhledem k tomu, že žádný z dosavadních modelů vztahů mezi *de facto* státem a patronským státem nelze pro vysvětlení vztahu Arménie a Náhorního Karabachu použít, přichází autor s konceptem neformální asymetrické konfederace. Arménie Náhorní Karabach neuznává, což jí znemožňuje navázat s Náhorněkarabašskou republikou hlubší formální vztahy. Autor ukazuje, že obě politické entity se proto uchylují k budování neformálních politických institucí, v jejichž rámci se jejich vzájemné vztahy odehrávají.

Čtvrtá stať, jejímiž autory jsou **Libor Jelen** a **Petr Dostál**, se zabývá fragmentací území Ukrajiny a uplatňuje přitom koncept fantomových hranic. Ten zachycuje situaci, kdy původní politicko-správní hranice v určitém regionu již *de iure* neexistují, a přesto se jejich průběh projevuje například v podobě rozdílů v politickém a volebním chování obyvatelstva či v rozdílné ekonomické struktuře. Autoři pomocí statistických metod ověřují vliv těchto fantomových hranic na současné regionální rozdíly v politickém chování a socioekonomických charakteristikách dnešní Ukrajiny. Ukazují, že oproti rozšířené populární představě o štěpení Ukrajiny na východ a západ podél řeky Dněpru se projevují jiné dvě výrazné fantomové hranice, vymezuující historické regiony Volyně a Halič na západě a takzvané Novorusko a Donbas na jihu a východě země.

Čtveřici statí doplňuje konzultace **Vladimíra Naxery**. Podobně jako stať Jaroslava Kurfürsta i tento text se zabývá ruskými geopolitickými koncepcemi. Svou pozornost přitom zaměřuje na neoeuroasianismus a insularismus, které tím či oním způsobem obhajují požadavek na rozšíření ruského vlivu za současné hranice Ruské federace, konkrétně na země postsovětské východní Evropy. Autor analyzuje texty tří autorů (Alexandra Dugina, Natalie Naročnické a Alexandra Solženicyna) a ukazuje, jak se jednotliví autoři stavějí k existenci státních útvarů v regionu. Demonstruje, v zásadě ve shodě s Jaroslavem Kurfürstem, jak za obdobnými pohledy na postsovětskou východní Evropu stojí značně odlišná legitimizační východiska.

Monotematické číslo, které nyní držíte v ruce, by nevzniklo, nebýt trpělivosti a entuziasmu řady jednotlivců, jimž se na tomto místě sluší poděkovat. Členům redakční rady časopisu *Mezinárodní vztahy* za pomoc s precizací samotného tématu, šéfredaktorovi Vítu Benešovi za ochotu jít do projektu, s nímž je vždy spojeno více práce než s běžným číslem časopisu, editoru recenzí Tomáši Dopitovi, jemuž se podařilo soustředit recenze na monografie, které do monotematického čísla svým zaměřením vhodně zapadají, jazykové redaktorce Daniele Iwashitě za trpělivost při čekání na zpožděné rukopisy, jedenácti anonymním recenzentům, kteří svými postřehy a doporučeními přispěli ke kvalitě všech publikovaných statí a konzultací, a konečně i všem autorům publikovaných textů, kteří trpělivě a konstruktivně přistupovali k připomínkám a doporučením recenzentů i redakce.

Nakonec nezbyvá než popřát všem čtenářům příjemné a inspirativní čtení.

*Vincenc Kopeček,
hostující editor monotematického čísla*